

UDVARHELYI HIRADÓ.

KÖZMIVELŐDÉSI, KÖZGAZDASÁGI ÉS KÖZEGÉSZSÉGÜGYI HETILAP.

Előfizetési díj

vidékre postán, vagy helyben házhoz hordva:

Egész évre . . . . . 4 ft.
Fél évre . . . . . 2 ft.
Negyed évre . . . . . 1 ft.
Egyes szám ára 10 kr.

Megjelenik minden szombaton este.

Hirdetménydíj:

Ötven centiméternyi területen megfűző hirdetmény ára első beigtatáskor 50 krajcár, második beigtatáskor 10 percent, harmadik és minden további beigtatásnál 20 percent árlengedés. Száz centiméter területet elfoglaló hirdetmény ára első beigtatáskor 1 ft., második beigtatáskor 10 percent, harmadik és minden további beigtatás alkalmával 20 percent árlengedés. Bélyegdíj minden beigtatáskor 30 kr.

Mellékletdíj: Százától 1 ft 40 kr. — A díjak előre fizetendők.

A szerkesztő lakása:

Botos-utca, ref. tanári lak, emeleti lakosztály.

Kiadóhivatal:

Becsek Dániel könyvnyomdája

242. sz.
1877.

Erdélyi
gazd. egyesület.

Felhívás

az erdélyrészi csikótelepek érdekében.

A cs. és kir. közös hadügyminiszterium erdélyi gazdasági egyesületünk indokolt kéréseinek engedve, ő Felsőleg legmagasabb beleegyezésével a csikótelepek felállításának előmunkálatait megkezdette és azoknak költségeit az 1878-ik évi budgetbe fel is vette.

Ebből folyólag a nagy-szebeni cs. kir. katonai parancsnokság idei 1723. szám alatt az iránt kereste meg erdélyi gazdasági egyesületünket, nevezné meg azon erdélyrészi birtokosokat, kik a katonai kincstárnak ily csikótelepeknek megfelelő helyiségeket később meghatározandó feltételek mellett átengedni hajlandók volnának. Megjegyeztetik, hogy a csikótelep csak egészséges vidéken lesz felállítható, valamint az is mellőzhetlen, hogy az istálló mellett közvetlenül vagy legalább is közelében térses kifutó helyek legyenek. Rét és legelő nagyon kívánatos, de az azokkal esetleg összekötendő gazdálkodás feltétlenül ki van zárva. Husz csikónak kifutó helyül mintegy 120 lépésnyi hosszú és 60 lépésnyi széles térség kívánatik, legelőül darabonként átlag egy holdat lehet számítani, a legelő azonban nem okvetlenül szükséges.

Vonatkozással a fent elősoroltakra, felkérjük mindazon erdélyrészi birtokos urakat, kik e tekintetben vállalkozni képesek és készek, miszerint megfelelő helyiségeik és az

azokhoz esetleg hozzá csatolható rétek és legelők rövid ismertetését legkésőbb folyó májushó 31-éig erdélyi gazdasági egyesületünk titkári hivatalához beküldeni sziveskedjenek, honnan azok megyénként és vidékenként csoportosítva, haladék nélkül a nagy-szebeni cs. kir. katonai parancsnoksághoz be-terjesztetni fognak.

Kelt az erdélyi gazdasági egyesület igazgató választmányának Kolozsvártt, 1877. májushó 7-én tartott üléséből.

Báró Huszár Sándor, Gamauf Vilmos,
egyleti alelnök. egyleti titkár.

KÖZMIVELŐDÉS.

Felszólítás

a Kolozsvártt 1877 dec. 2-án a „kolozsvári jótékony nőegylet” kiállításával kapcsolatban rendezendő iparműtörténelmi kiállítás érdekében.

A kolozsvári jótékony nőegylet választmánya örömmel fogadta gróf Schweinitz Gyula urnak azon ajánlatát, hogy az egyesület által f. évi dec. 2-án rendezendő tárlattal kapcsolatban, a tisztelt gróf közvetítésével, oly tárlat rendezessék, mely hazánk erdélyi része ipartörténelmének s a különböző iparágakra szükséges, hazánkban található nyersanyagok felmutatására lesz hivatva. Ezen valójában hasznos és hazafias kezdeményezés valószínűleg alakulni sziveskedett bizottmányunk következő felhívását a választmány a legmelegebben siet hazánk fiai és leányai becses figyelmébe ajánlani, azon kéréssel: méltóztassanak ez épen oly szép,

mint közhasznú vállalatot szives részvétőkkel és közremunkálásukkal támogatni.

Kolozsvártt, 1877 április 24-én.

A kolozsvári jótékony nőegylet választmányának nevében:

Br. Bánffy Albertné, Kovácsi Antal,
másodelnök. titkár.

Alig van Kelet-Európának tartománya, melyet helyzete oly mértékben az iparra utalna és helyi viszonyai az ipar felvirágzására oly alkalmassá tennének, mint az erdélyi részek. Parlagon heverő gazdag ásványi kincsei, rengeteg erdői, kelőleg fel nem használt munkaereje, a tözsomszéd-ságában önként piacul kínálkozó keleti tartományok mind arra mutatnak, hogy szilárd összetartás és vállvetett munka hazánk szép erdélyi részét egykor Kelet iparműhelyévé alakíthatja át.

A társadalom van első sorban hivatva a benne rejlő erőket e nagy célra összpontosítani, hogy azonban ez valamikor bekövetkezessék, szükséges az erdélyi részeknek egykor virágzó, de ma már fájdalom, csak romjaiból ismert ipara iránt a közös érdeklődést felkölteni.

E közös érdeklődés felébresztését nagy mértékben előmozdítja egy olyan iparműkiállítás, mely a míg föléli elvirágzott iparunk egész multját, tehát teljes gyűjteménye lesz a hazánkban található értékesebb iparműtörténelmi tárgyaknak, másfelől magában foglalja azon ipari célokra alkalmas nyers ásványi és faanyagokat, melyekkel hazarésünk jelenleg bír, hogy e téren iparunk multja kapcsolatban a jelenmel, tanulságos utmutatója legyen a jövőnek.

TÁRCA.

A „Székely mivvelődési és közgazdasági egyesület” alakulásának indokolása.

MÁSODIK RÉSZ.

Az előadott bajok orvoslására célzó teendők vázlat.

(Vége)

A szőlőmivvelés a kitünőbb és az égaljnak megfelelő fajok megválasztása és a létező fajok külön okszerű mivvelése által, — a borászat vándor pincemestereknek, kiket társaságok tartatnának, tanácsai által igen sokat nyerhetne. Nagyon szükséges volna M.-Vásárhelyen egy vincellér-iskola felállítása is. A gyümölcs-termesztést nagyobb mérvben és célszerűbb módon fejleszteni és hasznosítani a népiskolák a községek gyámolítása mellett vannak hivatva. Minta gyümölcsfa-iskolákká az említett tanítóképzés felső népiskolák kertjei szolgálhatnak, s kell is, hogy hivatásuk szerint szolgáljanak.

Az ipar és kereskedelem lendítésére nagy hatással leendő a keleti vasutnak az oláhországi vasuttal való összekötése. De épen ennek bekövetkezése komolyan int arra, hogy iparunk fejlesztésére mindent megtegyünk, nehogy a külföldi kon-

kurrencia által egészen háttérbe szorítottassunk. Egyik első teendőnk tehát szakértőket küldeni keletre, a kik részletesen és behatólag tanulmányozzák kelet igényeit s izlését az anyagra és alakra nézve, hogy iparosaink annak megfelelőleg dolgozzanak.

Továbbá egy kiküldendő bizottság feladata lenne tanulmányozni, hogy melyek azon iparcikkek, a melyeket a székely nép leghasznosabban produkálhatna és fejleszthetne a helyi viszonyoknak megfelelőleg. Ezek alapján megállapíthatnák e téren a teendők sorrendje részletesebben. További teendő lenne, minden alkalmas kiviteli cikknek hazánkban és keleten jó nevű kereskedéseket nyerni meg, vagyis piacot szerezni.

A vas-, réz- és sóbányák mivvelése terjedelemben és jövedelmezőségre nézve nyerni fog, ha az illető anyagokat feldolgozó iparvállalatokkal, gyárakkal egyenes összeköttetésbe hozatnak. A gyárak felállítását minden áron elő kell mozdítanunk, a nyert anyagokat a gyárosoknak ki kell mutatnunk; sőt a hol szükséges, arra engedélyt eszközölnünk, a vállalatra tőkepenzeseket megnyernünk. Így szódát, chlormeszet, gazdasági eszközöket, gyermekjátékokat, gyufát, bőrt, posztót gyártó, meszet égető, timsót, cinobert, kőszenet, bányázó, stb. részvény-társulatokat kell létre hoznunk.

Az idegen gyáripár által nyomott kézműiparunk megmentésére oda kell hatnunk, hogy

kooperatív társasággá alakuljon át a céh-, illetőleg iparos-társaság, melyben a munkások egyszersmind részvényesek is, — nagy részvényes gyárakban pedig számukra a munkát és megélhetést biztosítani kell. Az idegen kézműipar által lesújtott kézműiparunkat a versenytárs ügyességének s előnyeinek kiküldötték által leendő eltanulása és ezeknek itthon felhasználása által kell védenünk és emelnünk.

A népipar nemesítésére szintén szükséges volna ügyes ifjakat külföldi hasonló, de fejlettebb népiparosokhoz tanulás végett kiküldeni, kik hazajövén, tapasztalataikat érvényesítenék. Valamely népiparág községenként való üzésének fontosságát és hasznosságát az azt már sikerrel üzök haladása és vagyonosodása fogja megértetni; azonban ennek bekövetkeztéig is lehet és kell oda hatni, hogy a népnek népi és házi iparkodással foglalkozása mind terjedtebb legyen. Az árucikkek szaporodásával lépést tartva, kellene a székelyföldi és más nagyobb városokban a bizományosok számát növelni s a hálózatot kiterjeszteni. A székelyföldi bizományosok az áruk gyüldéjéül szolgálának, a távolabbi nagyobb városokban levők pedig a piacot képviselnék.

Szakembert kellene megbizni, hogy a jövővel bíró székely fürdő-helyek a külföldi igényeknek is megfelelő emelésére nézve tervjavaslatot dolgozzon, s azok alapján a további teendőkre a tulajdonosok megnyerendők.

Egy ily kiállítás eszméjének keresztül vitelét a kolozsvári jótékony nőegylet választmányának közvetítése folytán gr. Schweinitz Gyula, gróf Eszterházy János, báró Bánffy Ádám, Békésy Károly, Cseh Lajos, gr. Eszterházy Kálmán, dr. Fleischer Antal, Finály Henrik, Gámán Zsigmond, Girsik János, dr. Koch Antal, gróf Lázár Jenő, Páll Sándor, Szabó Károly, Torma Károly, Veres Ferenc örömmel elvállalván, bizalommal fordulnak mindazokhoz, kik honi iparunk emelkedését szívélyesen hordozzák és a kik különösen az erdélyi részeken készült és iparműtörténelmi becses műtárgyak, valamint ipari célokra alkalmas ásvány- és fémfajták birtokában vannak, hogy feladatunk megoldásában az eszme népszerűsítésével és a kérdéses tárgyak beküldésével támogatni sziveskedjenek.

A kiállítás tiszta jövedelme a kolozsvári jótékony célu nőegylet alaptőkéje javára fog fordítatni, tehát a humanizmusnak, a régiségtannak és iparunknak tesz műtörténelmi kincseink ez első kiállítása együttes szolgálatot. Oly nemes cél mindhárom, melynek érdekében bátrak vagyunk remélni, hogy különösen szűkebb hazánk lakószáma nemzeti különbség nélkül örömmel nyújtandak segítségüket.

A kiállítás a következő osztályokra és tárgyakra terjed ki:

I. Műtörténelmi osztály.

1. A régi ötvösség remekei, főleg

a) diszedények, u. m.: kancsók, kelyhek, serlegek, poharak, tálak, tálcák, csészék stb. akár egészen fémből, akár más anyagból (agyag, üveg, kristály, színes kő, kókusdióhéj stb.) fémfoglalásban, szelencék;

b) ékszerek, akár önálló darabok, mint láncok, fej- és nyakékek, karperecek, gyűrűk, csattok, övek, forgók, boglárók, fülbevalók, diszes órák és kupakok; akár ruhadiszitmények alkatrészei, u. m.: gombok, kapcsok, sujtás helyébe alkalmazott vert arany vagy ezüst ékítések, könyvek csattjai, képkeretek stb.;

c) eszközök, főleg evőeszközök, pecsétnyomók, sétatálcák, legyezők, virágcsokor-fogók, ollók, tűtartók, illatszertartók, fésűk stb.;

d) fegyverek és nyeregszerszámok;

e) arany és ezüst csipkék, paszományok, himzések, szövetek és szőnyegek, egyházi öltözékek;

f) szobrászatba vágó ötvösmunkák, kersztek, szobrocscák, cimerek és képek vert domborműben, érmek és fémerek, asztaldiszek, gyertyatartók;

Hasonlóképp egy szakbizottság teendője lenne gyakorlati javaslatot állapítani meg arra nézve, hogy több nemű s részben jeles ásványos vizeinket miként lehetne oly mérvben és oly olcsó áron szélesebb forgalomba hozni, hogy bár hazánk területéről a hasonló vagy éppen gyengébb minőségű idegen ásványos vizek kiszorítottassanak.

Pénzügyintézetek. A székelyföld nyomoru pénzügyi viszonyai elég komolyan intenek arra, hogy a „Székely-egylet“ e tekintetben is teendők várnak. Nekünk oda kell törekednünk, hogy jövőben egészen készületlen és tehetetlenül a pénzügyi nyomorok ne találjanak; oda kell hatnunk, hogy rendes időben annyira lenyomjuk a kamatlábat és leverjük az uzsorásokat, hogy rendkívüli időben se tudjon a közjólétre nézve rombolóvá fajulni.

A hitelügy szervezésére a takarékpénztárak felállítását tartjuk mindenekelőtt szükségesnek; később, midőn a kibocsátás- és befizetésnek a takarékpénztárakban már organuma van, kellene szervezni egy földhitelintézetet.

A takarékpénztár hivatása a tökélepsződés elősegítése és rendszeres pénzforgalom létesítése, úgy kölcsönt adni személyes hitelre és kisebb földbirtokra. Mivel a takarékpénztárnál az ingatlan vagyonnal nem bíró iparosnak hitele nem lehet, az iparos-kisegítő-pénztárral, — és mivel takarékpénztárnál egy forintos betétnél kisebb nem lehet, a 10 kros népbank üzletével lenne mindenütt kiegészítendő.

g) végre az ötvösség bármely célra szánt olyan művei, a melyek alak vagy diszítés szempontjából művészeti becsre tartanak igényt.

2. A szobrászat körébe tartozó oly apróbb művek, melyek más anyagból, mint nemes fémből készültek, u. m.: szobrocscák, öntött és faragott domborművek bronzból, csontból, fából, porcellánból, üvegből és cserépből.

3. Lakatos- és fegyverkovács-művek, záruk, lakatok, sarkok, pántok, fogantyúk, rácsok, vaszekerények stb. efféle, kivált metszett vasművek.

4. Diszes üveg-, cserép- és kőedények, kiváló tekintettel a máz és festés színeire és műizlésére.

5. Kéziratok, ősnymatok és régi kötések.

6. Festmények, rajzok, rézmetszések.

7. Photographiák és albumok.

II. Ásvány, ásatag, nyers anyag és felkészítmények osztálya.

1. Nemes ércek:

a) termés arany, b) mosott arany, c) tellur érc, d) nyers tellur.

2. Harmadrangu ékkövek:

a) mángánpat aranyerekkel, b) gránát, c) amethytt, d) jaspis, e) achat, f) carneol, g) heliotrop, h) rózsaszarv, i) hegyi jeges, mármaros gyémánt, j) kyant, k) citrin, l) füstszarv, m) tejszarv, n) chalcedon, o) jaspopol, p) chrysopol.

3. A zománc (email) készítéséhez szükséges nyers anyagok:

a) kovácsav (kovahomok), b) olómkéneg, c) timkő, timsós föld, d) konyhasó, e) vasérc, f) antimon érc, g) szén-savas ólom, h) rézérc, i) chromérc, k) kobált érc, l) barnakő, m) földpátok, n) folypát, o) szóda, p) salétrom.

4. Szobrászati és műdiszítési anyagok:

a) szobormárvány (fehér), b) diszítési márvány (színes), c) ditroit és myascit, d) gyps (tarka), e) alabástrom, f) serpetin, g) porphyrt kőzetek, h) örvénykő (aragonit), i) gabro, j) labrador-kőzet.

5. Agyag- és porcellán-készítéshez szükséges anyagok:

a) kaolin, b) földpát, c) porcellánföld.

III. Faipar és erdőtermények osztálya.

1. Faipar:

Művészileg készített szekrények, székek, fonó-kerekek, kulacsok, vadász-poharak, mindenemű fa-faragványok.

2. Erdőtermények:

A hazában termelt fák szelvényei természetes és kidolgozott állapotban, minden ipari célra és kivitelre alkalmas erdőtermény.

* * *

A földhitelintézet hivatása nagyobb földbirtokra és huzamosabb időre törlesztés mellett hitelezni; továbbá egy oly nagyobb pénzalapot létesíteni, mely idővel évenként tetemesebb erővel segitené elő a fentebb vázolt teendők valószínűsítését és a „Székely-egylet“ hazafias törekvéseit.

Egy ily földhitelintézet tervezete már készen áll, azonban az ennek létrehozása iránti tárgyalás az egylet megerősödése idejére tartatott fen.

* * *

A fennebbiekkben érintve vannak általános vonásokban a székelyföldi sokféle bajok s az azok orvoslására célzó teendők. Ime a tér, melyen a „Székely-egylet“ munkálkodni kíván, úgy, a mint ereje s eszközei engedni fogják. Célunk nagy és hazafias, segiteni népünk egy csoportjának százféle bajain, mely népcsoport hazánk keleti fellegvárát lakja és őrszi ezer év óta. Nem particularis ügy ez, hanem egész hazánkat s nemzetünket érdeklő közös és pedig nagy fontosságú ügy.

Távol áll tőlünk a fennebbieket egy tervszerű programnak tekinteni, mit a részletes statisztikai adatok beszerzése előtt megállapítani nem is lehetne; itt csak jelezni kívántuk céljainkat általánosságban. A megalakuló egylet feladata lesz az idő és körülmények szerint sürgősebbnek és megoldhatóknak látszó teendők sorrendjét s azok részletes tervezetét megállapítani s azt végrehajtani.

Bejelentések a kiállításra f. év augusztushó végéig írásban vagy szóval Békésy Károlyhoz, a „Kelet“ szerkesztőjéhez, intézendők.

A bejelentésben előadandó: 1. a tárgy minősége, 2. kiváló tulajdonai, 3. rövid története, készítőjének neve, lakhelye, termelésének vagy előjövételének helye, utóbbinak kiterjedése. 4. Eladandó-e a tárgy és mi áron? — Ha a beküldő netalán a nőegylet számára értékesített vagy az erdélyi muzeumnak kívánja adományozni a tárgyat, szintén bejelentendő.

Az egyes műtárgyak Finály Henrik urhoz, a muzeum-egylet titkárához küldendők, ki azokat nagyobb biztonság céljából az erdélyi muzeum-egylet régiségtárában helyezi el.

A beküldés idejéről és a rendező bizottság által netalán kieszközözendő szállítási díj-kedvezményekről a bejelentendők annak idején értesítenni fognak.

Gr. Schweinitz Gyula, Békésy Károly, bizottsági elnök. titkár.

KÖZGAZDASÁG.

Némely gazdasági mellékágak.

I.

Vagyoni helyzetünk javítása érdekében sokan és sokféle irányban fáradoznak. Nem is említve a „Székely-egylet“ buzgó munkálkodását és gr. Schweinitz Gyula nagy horderejű értekezéseit, uton-utfélen találkozunk önzetlen, hazafias és szakértő tanácsokkal, melyek szegényes állapotunk javítását célozzák. És ez nem csoda.

A romániai vámsorompók megnyitásával, több munkaerővel, tehát drágábban előállítható gabnánk — nem lévén a dus hozamu romániai gabnákkal versenyképes — leszorított és még jobban le fog szorítottatni a piacról. Udvarhely-megye (és itt megjegyezni kívánom, hogy e cikksorozat folyamában, kizárólag csak az udvarhely-megyei földmívelési viszonyokkal fogok foglalkozni) oly gabnanemüeknél, hol a fogyasztás általános p. o. a töröküzánál, jóval hátrább áll termelési képességben — fogyasztási szükségleténél; egyéb gabnanemekben — buza, rozs, árpa és zab — sem számíthatunk — 10 éves átlagot véve fel — kivitelre, mivel egyfelől klimatikus viszonyaink a túlbő esőzés miatt igen gyakran 2—3 szemre redukálják az évi hozamot, másfelől talajviszonyaink, részint a bő trágyázási kényszerűség, részint az aránytalanul sok vetőmag-szükséglet miatt tulajdonosan megrágitják szalmás termelésünket.

Nem ringatjuk magunkat azon hitben, hogy egyszerre minden bajnak orvoslásához foghatnánk; de igen is hisszük, hogy ha szavunk s önzetlen céljaink a nemzet fiainál s különösen székely véreinknél meleg méltánylásra találnak; ha korunk intő szavát megértve, lelkesedéssel és kitartással hazánkfiaink ezereken és százezereken csatlakoznak hozánk; ha a törvényhatóságok, kormány, törvényhozás jóakaró gyámolítással segitendnek: hisszük, hogy a „Székely-egylet“ tapintatos és lankadatlan buzgó működése idők folytán a székelyföldnek sok bajait orvosolhatja és sok jót tehet a székely nép szellemi és anyagi jólétének emelésére. És ha mi részünk inkább a küzdés és izzadás leand nagyobb eredmények nélkül: utódaink folytatván megkezdett munkát, oly eredményeket örökölhetnek, melyekért hálával fog emlékezni a kezdet nehézségeivel küzdőökre.

Ily céllal, reméljük, hogy hazánkfiaink érdekesnek tartandják rokonszenyükkkel és segédkezőkkel a „Székely-egylet“ minél erőteljesebb fejlődésre, s munkálkodásának minél előbbi megkezdésére segiteni. Az associatio hatalom, mely csodákat képes mivelti. Mi e hatalom szövetségében akarunk munkához fogni.

A „Székely-egylet“ megalakulásának eszközzésére kiküldött választmány.

Ezek és sok más — egy hírlapi cikk keretében el nem férő — okok győzték meg e sorok íróját arról, hogy az udvarhelymegyei földmivelőt szükségképen a legnagyobb pauperismus fenyegeti, ha rendszerét, az ugynevezett gazdasági mellékágak mívelése által, belterjesebbé nem igyekszik tenni. Nagyobb bizonyosság kedvéért szolgálak néhány számadattal. Ez adatok nem a valószínűség számításain alapulnak, hanem az 1874—75-ki gazdasági évről vezetett jegyzeteimből vannak szóról-szóra idézve; tehát tényleges állapotot fejeznek ki.

Egy 1600 □ öles hold buzaföldem megmívelése:

50 szekér trágya, kihordásával együtt,	à 40 kr	20 frt — kr.
3 izbeni szántás, bevetéssel együtt, 6 eke-napszám,	à 1 frt	6 frt — kr.
Learatás, kalangyját 10 krért		3 frt 60 kr.
6 véka vetőmag, cylinderrostán tisztítva, à 2 frt 50 kr (akkori tényleges árfolyam)		15 frt — kr.
Tavaszi gyomlálás, 10 aszszony- és gyermeknapszám		2 frt — kr.
Hordásra 2 fuvar		2 frt — kr.
Cséplés, a cséplőknek ment minden 12-ik véka		6 frt — kr.
A termőföldben fekvő tőke 6 ^o / _o -a		6 frt — kr.

Összes kiadás o. é. 60 frt 60 kr.

Ezzel szemben termett:

36 véka búzám (tényleg eladtam 2 frton)		72 frt — kr.
Szalmaérték, kalangyját 15 krba számítva		5 frt 40 kr.
Összes bevétel		77 frt 40 kr.

Leütve ebből a kiadásokat: 60 frt 60 kr, marad tiszta jövedelemnek: 16 frt 80 kr.

Mondanom sem kell, hogy ez a lehető legkedvezőbb hozam, a mit az udvarhelymegyei földmivelő csak remélhet. Mert mindnyájan örvendünk, ha búzánk a 6 szemet megadja; sőt még a 4 szemet is rendesen kielégítő eredményként konstatalhatjuk. De mit mondjak az olyan évekről, mint p. o. a tavali, mely rozstermésünket totaliter elfagylalta, búzánk pedig alig-alig adta meg a 2 szemet?

A helyzetet tehát szükségképen javítani kell. Nem akarok bírálatába bocsátkozni a sokszor ajánlott orvosszereknek; nekem sajátlagos ideáim vannak, s nagyon erős áramlattal kellene az „Udvarhelyi Híradó“-nak megküzdni, ha nézeteimet a kommasszáció-, legelő- és erdőkiszakításról tüzetesen elmondanám. Annyi bizonyos, hogy én ezeket nem tartom panaceának. A mezei proletáriától inkább félek, mint bárminő más szociális bajtól. Az agrariális mozgalmat előidézni nem nehéz, de a megindult roham föltartóztatásához aztán ember kell a gátra! Ajánlják a kézi ipar fejlesztését is. Ez kétségen kívül nagyot lendíthetne helyzetünk javulásán, csak hogy nálunk az ipar fejlődése lehetetlen. Matematikailag bebizonyítható lehetetlenség. Még a hol eddig virágzott, ott is satnyul el. Az okát kutatni politikai lapba való. Ebbe a kategóriába tartozik a gyáripár is. Erről tehát ma ne is álmodozunk.

Észleleteim szerint 4 oly mellékága van a földmívelésnek, melyek Udvarhelymegyében a siker teljes reményében üzhetők volnának. Állattenyésztés, gyümölcsstermelés, méhtenyésztés és komlóstermelés. Az elsőről azért nem szólok, mert annak fölkarolása amugy is annyira közszükséggé vált, hogy maga a közigazgatási hatóság állott annak — a tenyészbíkákról alkotott és életbeléptetett szabályrendelettel, dicséretes buzgalommal — élére. A mi a gyümölcsstermelést illeti, az „Udvarhelyi Híradó“ eddig megjelent számai teljesen fölmentnek engemet attól, hogy fontosságának méltatásába bocsátkozzam, s legfönnbenn annyit kívánok

a magam részére — a megjelent, kiváló szakértelemről és gyakorlatias irányról tanuskodó közlemények dacára is — föntartani, hogy a jövő oltási ivad beállta előtt, a nálunk termelendő gyümölcsfajok megválasztásáról mondhasam el észrevételeimet. Szólok tehát a méhről és a komlórról.

Agricola.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Politikai lapok nyilatkozatai szerint világháboru küszöbén állunk. Anglia már nyilatkozott a Gorcsakoff-féle Körjegyzékre vonatkozó (máj. 1. kelt) válaszában, egyebek között kimondván: „Az orosz cár, midőn saját elhatározásából akcióba lépett Törökország ellen és a szövetségesekkel való további tanácskozás nélkül fegyvert fogott, elvált az eddig fenntartott európai koncerttől és eltért a magatartási szabályoktól, melyekre ünnepélyesen kijelentette hozzájárulását.“

— Se a kaukázusi, se az aldunai csatáterről nincs még eddig érdemleges fegyvertény jelentve, habár kivált a Dunamentén több rendbeli bombázás fordult már elő.

— Szomszédunkban oláh királyság van készülöben. Szerbia forrong, s horváth hazánkfiai szükségességnek tartják szintén a leendő horváth királyság érdekében tüntetni.

— A „Bukuresti Híradó“ közelebbi számának már nem volt szabad megjelenni.

— Kormányunk a Somsich interpellációjára kijelentette, hogy cselekvési szabadsága fenn van tartva.

* A török küldöttség utolsó napja Budapesten. Az országgyűlési képviselők által a török küldöttség tiszteletére május 4-én adott lakoma a magyar-török ünnepélyek között az egyik legfényesebb helyet foglalja el. A lakoma az „Európa“-ban volt s d. u. 3 órától majdnem 6 óráig tartott. A török vendégeket tizenöt orsz. képviselő vezette be s a mint a török küldöttség megjelent, zajos éljenzés fogadta. A terembeh a lakomán mintegy százötven orsz. képviselő vett részt minden pártból. Há z m á n Ferenc elnökölt s az első áldomást a királyra, királynőre és a trónörökösre mondotta. Simonyi Ernő, megemlékezve a török nemzet által 1849-ben menekültjeink iránt tanusított nemes eljárásról, a szultánra és a török nemzetre mondott áldomást. Jókai Mór a török nőket éltette s azt ajánlotta, hogy a törökök szabadítsák fel a nőt. Németh Albert francia nyelven a török-magyar testvériséget dicsőítette, beleszövében beszédébe az 1849-ben történeteket, s hogy tegnap Damjanich özvegye a seik kezét megszorította. Huszny bey kétszer is poharat emelt. Első áldomásában poharat emelt a magyar nemzetért és képviselőikért. Második beszédében Törökországot, mint a vallási szabadság hazáját s a politikai martyrok menhelyét dicsőítette, s összehasonlítá azt Oroszországgal. Resád bey csinos francia felköszöntőt mondott a két nemzet örök egyetértésére. Ugyanerre emelt poharat Raghieb bey, fölémelve, hogy a mint a két nemzet előbb harcaival, úgy most barátságával fogja a világot csodálatra ragadni. — Gullner Gyula az ifju Törökországra és két kitünő képviselőjére: Resád és Raghieb beyekre ivott, Péchy Jenő az ó-Törökországot köszöntötte fel Szulejman seik személyében. Végül Szulejman seik kért szót, hogy egy végső beszédet mondhasson. Hosszabban, perszál és nagy tüzzel beszélt. A két nemzet barátságát dicsőítette. Eredeti képben emlékezett meg a hatalmas orosz birodalomról, mely erős, mint a magas fa, melyet azonban a kis fűrés ketté vághat és porba dönthet. — Ők sokat kaptak itt enni és inni, de éhesen távoznak: nem tudtak jól lakni a magyar barátsággal. Végül egy imával és nemcsak a koránból, de a keresztények bibliájából vett idézettel fejezte be beszédét — mondván: Áldd meg Isten a mi szövetségünket! Az ősz seik szemében megrezdült a köny, a társaság meghatva felállt; — ez megindító, felejthetetlen jelenet volt. A zenekar ezután rázendített a Rákócyra, az éljenek felharsantak — a társaság oszlóban volt.

A népszínházi diszelóadás. A török küldöttségnek a népszínház május 4-én este a magyar népszínművet mutatta be. A „Csikóst“ adták Szigligetitől. Fölösleges idejegyezni, hogy a színház zsufolásig megtelt, s a közönség ép oly diszes volt, mint a Koziki előadásakor. Sőt ma még az is megtörtént, hogy a körszékekhez vezető passage-t egészen berakták székekkel és faszámolyokkal, s ezeken a faszámolyokon láttuk ülni nem egy kiváló tagját a budapesti társadalomnak, kik másképen már nem tudtak beférni a színházba. A mai előadás fél hétkor kezdődött. Az első jelenet szerencsésen véget ért. A közönség nagyon szórakozottan nézte a színészek játékát; mindenki a küldöttséget várta. Csak akkor riadt föl a taps, mikor a második változásban Tamássy jellemző csikósbojtár ruhájában a szinpadra lépett s elkezdte énekelni: „Ezt a kerek erdőt járom én.“ Hét óra után — épen mikor Soldosné először jelent meg a szinpadon — léptek be a törökök a számukra fenntartott páholyokba. A közönség viharos tapsba, éljenzésbe tört ki, valahányszor egy-egy páholyajtó felnyitott s azon a küldöttség egy-egy tagja a színházba lépett. A taps és éljenzés fortissimója akkor zugott végig a nézőtérben, mikor Sulejman seik Mehemed bey kíséretében föltűnt. A seik diszruhát hordott, mint első alkalommal. Aranyyal átfont fehér turbánja tündöklött a csillárok fényében. A török küldöttség tagjai mellett ezuttal több országgyűlési képviselőt láttunk, Tóth Kálmánt, Péchy Jenőt, Sztupát stb. A páholy szélen, melyben a seik ült, gyönyörű babérkoszoru vonta magára a figyelmet. Mindenki sejtette a koszoru rendeltetését. És valóban, mikor Soldosné rákezdte elragadó hangjával népdalainkat s elénekelte, egészen a szinpad elejére állva, a következő rögtönzetest: „Hogy a török bort nem iszik Katonának csak elviszik, Indul is már a csatába, Halált viszen a karjába!“

az öreg seik keze megmozdult s a babérkoszoru a szinpad felé repült. A zenekarba esett, honnan Szabó Bandi kollegiális hódolattal dobta föl a szinpadra, Soldosné lábai elé, ki meghatottan tekintett föl a seik páholyára s a viharosan tapsoló közönségre. Az improvizált versszakot háromszor ismételtették, szünni nem akaró lelkesedéssel. A Soldosnénak dobott babérkoszoru széles sejyem szalagján az aranyos felírás így hangzik: „A madame Louise de Soldos.“ A koszoru szalagjához két apró nefelejts-koszorucska volt fűzve; a kis koszoruk a dobáskor leváltak a szalagról s ott heverték sok ideig a szinpadon észrevétlenül. Végre Soldosné pillantotta meg és vette föl. — A szerény koszorucsaknak jobban megörült, mint a legdrágább ajándéknak; látszólag megindulva rejtette magyaros kötényébe a kedves virágokat. Bár sokat kihuztak a darabból, 9 óránál mégis tovább tartott az előadás s a küldöttség kénytelen volt az utolsó felvonás előtt távozni, nem várva be a népszínmű végét. Az első felvonás után a zenekar a török indulót játszotta, a mi roppant szenatiót keltett. A küldöttség felállott a páholyokban s a közönség percekig tapsolt. Mikor eltávoztak a színházból, a kerepesi uton ember ember hátán állt a néptömeg s a házakat jobbra fényesen kivilágították.

* A fáklyásmenet. Óriási néptömeg hullámzott már esti hét óra körül a Ferenc József-ter felé vezető utcákon, kilenc órakor ember ember hátán állott az „Európa“ szálloda előtti óriás téren. A szálloda főerkélye zászlókkal volt diszitve. A szálloda homlokzatáról óriási piros zászló lengett, melyen fehér szinben volt látható a félhold s a csillag. Kevéssel kilenc óra előtt érkeztek meg török vendégeink a népszínházból. Dörgő éljen fogadta őket, midőn a szálloda előtt kocsijukból kiszállottak. A fáklyásmenet csak 10 órakor ért a szálloda elé. Ekkor már az egész Ferenc József-ter zsufolásig tömve volt folyton éljenző közönséggel. Török vendégeink künn az erkélyen várták a fáklyásmenetet. A seik kék aranyos kaftánját és aranyos turbánját viselte. A fáklyák tüze vérvörösrre festette az eget, s a tűz fénye vakítóan tükröződött vissza a Duna hullámaiban. Ezernél több fáklya égett. Rendörök és tüzoltók tartották fenn a rendet. Midőn a fáklyásmenet megérkezett, a tért előbb elfoglaló óriási tömeg a mellékutcákba szorult, s ismét megtelt a tér fáklyásokkal és az azokkal jött közönséggel. Felharsant a zene s a Duna hosszában kék, fehér és vörös görögűzek gyultak ki, melyek gyönyörűen festőivé alkották a képet, mely az „Európa“ erkélyéről a néző szeméi elé tárult. Midőn a zene elhallgatott, először

Szücs Gyula, utána Hermann Ottó beszélt, mindketten magyarul üdvözlővén török vendégeinket. A beszéd alatt a Duna egyik hajóján rendezett tűzijáték lövette ezerszinű sugarait a sötét éjbe. A tűzijáték majd piros-zöld, majd piros-fehérezöld színe megvilágítja a Dunát, s e nagyszerű látvány a bámulat hangját csalta vendégeink számára. A két szónok beszédében főleg az azon harcot, melyet a török birodalom az északi zsarnoksággal vivni készül, s a magyar nemzet nevében sikert kívántak a török fegyvereknek. A törökök közül Hodsa Mehemed effendi felelt törökül s ekként szólott: „Azon nagyszerű fogadtatás, melyben Magyarországon részesültünk, meggyőzött bennünket arról, hogy a magyar nemes baráti és testvéri szeretettel viseltetik a török iránt. Soha sem fogjuk elfeledni e nagyszerű napokat. Mi elme gyünk; de szívünk, lelkünkkel együtt nálatok marad. Ha lehetséges, hogy test szív és lélek nélkül vándoroljon, mi így utazunk haza. Adjátok cserébe azért, mit itt hagyunk, a ti barátságokat. Az Isten éltesse a hős és dicső magyar nemzetet!“ Mint a vihar hangzott fel az éljen az összegyűlt ajkairól, midőn Erődi Mehemed effendi szavait megmagyarázta. Utána Raghíb bey szólott francia nyelven, s meghatva bucsuzott el társai nevében. Beszédét e felkiáltással zárta be: „Éljen a magyar!“ mi természetesen lelkes és szűnni nem akaró éljenzéssel fogadtatott. Végül Seik Szuleyman effendi török, persa, arab és csagatáj nyelven mondott köszönetet azon vendégszeretetért, melyben a főváros őket részesítette. A görögök ismét kigyultak, megvilágítva azt az óriási néptengert, mely a téren hullámozott, s ezer és ezer ajkról hangzott fel újra az „éljen“, míg végre török vendégeink az erkélyről bevonultak. Hosszu ideig kellett várniok, míg a szállodából a Zrinyi-utcába nyíló kapun át távozhattak. Ezen utca is tömve volt emberekkel. A szálloda főbejáratán lehetetlen lett volna nekik egyhamar kijutniok. Ezzel a fáklyásmenet véget ért; a Ferenc József téren 20 ezer embernél több lehetett. A mellék-utcákban megszámlálhatlan közönség hullámozott. A résztvevő közönség talán még számosabb volt, mint a bevonuláskor. A fáklyásmenet után a „Hungáriában“ bucsulakoma tartatott.

A „Hungáriában“ május 4-én éjjel tartott lakoma a lehető legnyomottabb hangulatban folyt le. A lakomán körülbelül hatvanan vehettek részt. Mindenkinek arcán a közeli válás fájdalma tükröződött. Felköszöntések alig mondattak. Az első pohárköszöntőt Gelléri Szabó János mondotta ő felségére a királyra és Abdul Hamid szultánra. Utána Felszeghy olvasta fel a törökök tiszteletére irt hangulatteljes ódáját. Resad bey saját költeményét olvasta fel, melyben elbucsuzik a magyar közönségtől. A törökök nevében Hodsa Mehemed effendi köszönte meg azon rokonszenvet és kitüntetést, melyben a törökök itt létök alkalmával részesültek. Végül Gulner Gyula szólott, elbucsuzván vendégeinktől. A lakoma alatt számos helyről érkezett üdvözlő távirat olvastatott fel. A lakoma éjjel után, egy óra körül ért véget. A vendégek a nagy társalgó teremben gyűltek össze, hol a bucsuzás történt. Török vendégeink ez alkalommal többeknek ajándékokat — aranyos papucsokat, török sipkákat és csibukokat — osztottak szét. Minthogy 5-én reggel hat órára volt az indulás kitűzve, vendégeink nyugalomra tértek. De nem mindannyian. Az öreg Seik és a két pap figyelmeztették a fiatalokat a holnapi nap fáradalmaira, s aludni küldték őket. Engedelmeskedtek mindannyian. Csak Terfik bey, az újságíró, ki egy szót sem beszél franciául, rázta előttünk komolyan fejét, s bizonyította, hogy ő bizony fenn lesz addig, a míg mi el nem megyünk. Szükségtelen mondanunk, hogy sokan voltunk, nous autrés, mind fiatalok. Le is jött velünk a nagy étterembe. A szobáikba távozó fiatalok közül gon-

dolkozva nézte Terfik efendit Raghíb bey, s hős eltekintéssel, bár mint mondá, öt nap óta úgy szólván nem aludt, hozzánk csatlakozott. Voltunk úgy hatvanan, s velünk a két török. Nagy szerencse, hogy Raghíb bey is velünk volt, mert Terfik efendivel a társalgás természetesen csak jelekből állott. Így Raghíb francia nyelven közvetítette a beszédet, melyre különben csak ritkán volt szükség, mert az idő legnagyobb része dalokkal telt el. Mi énekeltünk törökül, a törökök énekeltek magyarul. Elképzelheti ebből az olvasó, milyen jó kedvünk volt. S e jó kedv kitörő örömbé csapott át, midőn egyszerre csak azon vesszük magunkat észre, hogy kinyílik az ajtó, s rajta belép Abdul Baki bey, ki unalmasnak találta ott fenn a fekvést. Őt követte csakhamar Riza bey, majd Chemzeddin s még többen. A legmulatságosabb a dologban az volt, hogy a belépők meglepetve néztek már ott levő társaikra; mindegyik azt hitte, hogy szobaszomszédja nyugodtan alszik, s lábujjhegyen lépett ki szobájából, nehogy azt felkeltse. Volt azután természetesen öröm, midőn e szomszédot vagy már lenn az ebédlőben találta, vagy közvetlenül utána látta jönni. Számos áldomás mondatott. A fiatalok legnagyobb része megvárta reggelt, s a nélkül, hogy lefeküdtek volna, indultak a palyaudvarra.

Reggel hat órakor nagy számú közönség gyűlt össze a „Hungaria“ csarnokában. Több nő is volt jelen. A közönség zajosan üdvözölte a lépcsőkön lehaladó törököket, s bucsura mindenki kezét nyújtotta feléjük. A nők kendőiket lobogtatták. A közönség éljenzett. A vendégek meghatva haladtak kocsijokhoz a sorfalon át, melyet a közönség képezett. Az uton az indóházig egyes csoportok állottak, melyek rokonszenvesen üdvözölték a távozókat. Künn a budai indóházban meglepően nagy számmal gyűlt össze a fővárosi közönség. Főleg nők voltak nagy számmal. A megjelentek egy része a perronra ment, hol kétszázal több ember volt az utasokon kívül, a külső korlátoknál gyülekezett a többi közönség. Vendégeink ölekezés és csók után beszálltak az első osztályú kocsikba. Négy coupéba helyezkedtek el. Az első coupéban a seik és hodza foglaltak helyet. Másodszor szólalt meg a vasúti harang. Vendégeink megjelentek az ajtóknál. A hosszú vonat kocsijainak ablakaiból fő fő mellett nézett ki. A távozókat üdvözlő közönség éljenzett, nem oly kitörően, mint fogadjuk az érkezőt, hanem busán, leverten, „Isten hozzád“ helyett, melybe fájdalom vegyül. Erődi a seik nevében néhány bucsuzót intézett a megjelentekhez. A közönség leemelte kalapját; a nők kendőjüket lobogtatták. Sokan a férfiak közül felugrottak a kocsikba, s még egyszer s még egyszer megölelték a távozókat. Ekkor megjelent a coupé ajtajában Hodsa Mehemed s kezével intett, hogy beszélni akar. Elkezdte szépen, rezgő hangon „Madsar Kardaslar!“ s mondott néhány érzékeny szót, melyek mind halkabbak lettek. Egyszerre megállt; szava elakadt. Köny csordult ki szemeiből s pergett végig arcán. Egy szót sem tudott tovább mondani. Leirhatlan a hatás, melyet e jelenet a közönségre gyakorolt. Nehány pillanattig tartott e jelenet. Erődi magyarul akarta tolmácsolni a hodsa szavait. De az első szókon kívül nem volt képes tovább beszélni. A meghatottság rendkívüli volt. Minden kéz a távozó felé nyult és néma „Isten hozzád“-ot intett. Távozó vendégeink meghatottságát csak az képzelheti el, ki látta őket. Kitérjék karjaikat, mintha keblükre akarnák ölelni mindazokat, kiket úgy megszerettek! Harmadszor szólalt meg az indóház harangja. A kocsik ajtajai besukattak, s midőn a vonatvezető füttye elhangzott, dörgő „éljen“ szakítá félbe a néma fájdalmas jelenetet. Midőn a vonat a pályacsarnokból kiért, a korlátokon kívül álló közönség folytatta a benn elhangzott éljenzést. Távozó vendégeink kendőjökkel intettek bucsut a

kocsikból, míg el nem tűntek szemeink elől. Velük ment a vendégfogadó bizottság egy része is. Utközben Fehérvárott egy negyed óráig fognak időzni, hol ünnepélyes fogadtatás várja őket. Kanizsán megérkezésük után fényes lakoma tartatik. (Pesti Napló.)

† Antalfi Károly, Csikmegye egyik képviselője s megyénk egykori tanfelügyelője, e hó 8-án Budapesten meghalt. Nyugodjék csendesen!

— Az Udvarhelymegye reáliskolai kiadásainak fedezésére f. év április 28-án tartott műkedvelőestélynek bevételei összege 134 frt 69 kr. Ide vannak számítva Hajós János miniszter. osztálytanácsos ur 2 frt, Konc András ur 69 kr, Pálffy Ferenc ur 20 kr, Sándor János tanár ur 1 frt, Solymosi János ur 40 kr, Szombatfalvi Albert ur 1 frt, ngs. Ugron Lázárné urassz. 1 frt, Zakariás József ur és neje 2 frt felülfizetése, melyeket a rendező bizottság köszönettel nyugtatványoz. — Kiadás: díszletekre: 48 frt 34 kr; rendezés és előadás költségeire: 26 frt 35 kr; összesen: 74 frt 69 kr; tiszta jövedelem: 60 frt. — A nyilvánosság előtt köszönetet mond a bizottság a tableau-ban való szíves szerepvállalásért Gyalokay Mózesné, Kénosi Béláné, Szabó Istvánné és Török Albertné urnőknek; Biális Irma, Szabó Mari, Török Irma és Török Kata kisasszonyoknak; Bagdi Imre, Mezei Ödön és Szabó István uraknak. A színi előadásban való szereplésért pedig köszönetet mond a bizottság Székely Dénesné urnőnek; Fodor Kata, Gyertyánffy Teréz, Hikman Nina, Kovács Piroška és Seyfried Teréz kisasszonyoknak; Bagdi Imre és Gyalokay Mózes uraknak; Dékányi Árpád, Gyertyánffy Boldizsár és Rudolf Vilmosnak.

* H.-Lövete községében a lelkész-választás megtörténvén, Jakab Lajos nagy szavazattöbbséggel első helyre kijelöltetett és r. kath. püspök ur ő nagyméltósága által lövetei lelkészszé kineveztetett.

† Basa Miklós nyug. kir. tanácsos özvegye, született Walther Katalin, életének 59-ik, özvegyiségének 7-ik évében, f. évi május 9-én reggeli 4 órakor szívhűdés következtében Sz.-Keresztúron jobblétre szenderült. Leljen nyugalmat az idegen föld szülőtte második hazája hantjai alatt!

— Meghívó. Műkedvelők Székely-Udvarhelyt, 1877 májushó 14-én a városháza nagytermében este fél nyolckor kezdve, a reáliskolai zenekar kiadásainak fedezésére, estélyt rendeznek; programja lesz: 1. 3. 5. 7. Zenedarabok, reáliskolai tanulók által előadva. 2. „Már alszik.“ Grangé és Bernard 1 felv. vigjátéka. 4. „A váróteremben.“ Müller H. 1 felv. vigjátéka. 6. „Apró félreértések.“ Lunn J. 1 felv. vigjátéka. — Részletes program a belépőjegyek szelvényén lesz. — Belépőjegyek ára állóhelyre 40 kr, ülőhelyekre 80 kr, az első sor ülőhelyére s esetleg külön székekre 1 frt. — Előre válthatók a Zakariás József ur kereskedésében; este 6 óra után a pénztárnál.

— Városunkban a roncsoló toroklob a járványos jelleget kezdte abban hagyni s már csak szörványosan mutatkozik. Május 1-je óta 4 újabb eset volt, melyből egy elhalt, 3 gyógyulófélben van s ezen elhalt is csak a betegség utolsó napján vétetett gyógykezelés alá, mikor már az egész torok kiterjedten el volt roncsolva.

Piaci árak

a sz.-udvarhelyi hetivásáron, 1877 május 8-án.

Tisztabuza, egy hektoliter	12 frt	— kr.
Elegybuza	9	—
Rozs	8	—
Zab	4	—
Törökbuza	7	—
Pityóka	3	60
Széna kötetlen, egy métermázsza	2	50
Alomszalma	—	50
Tüzifa, egy köbméter	2	20
Marhahus, egy kilogramm	—	36
Sertéshus	—	44
Szalonna	—	70
Hájszir, egy liter	—	90

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: Szakács Mózes.